

Endemične vrste roda Iris u Hrvatskoj

Filipović, Maja

Undergraduate thesis / Završni rad

2009

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:085568>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRIRODOSLOVNO – MATEMATIČKI FAKULTET
BIOLOŠKI ODSJEK

SEMINARSKI RAD

ENDEMIČNE VRSTE RODA *Iris* U HRVATSKOJ
ENDEMIC SPECIES OF *Iris* GENUS IN CROATIA

MAJA FILIPOVI
Preddiplomski studij biologije
(Undergraduate Study of Biology)
Mentor: dr. sc. Božena Mitić

Zagreb, 2009.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. ROD <i>Iris</i> KROZ POVIJEST.....	2
3. BIOLOGIJA RODA <i>Iris</i>	3
3.1 OPRAŠIVANJE	6
4. ROD <i>Iris</i> U HRVATSKOJ I NJEGOVE ENDEMI NE VRSTE.....	7
4.1. <i>Iris adriatica</i> Trinajsti ex Miti -jadranska perunika	8
4.2. <i>Iris croatica</i> Horvat et Horvat M.-hrvatska perunika	10
4.3. <i>Iris illyrica</i> Tomm.- ilirska perunika	11
4.4. <i>Iris pseudopallida</i> Trinajsti -“lažno“ blijeda perunika	13
4.5. <i>Iris rotschildii</i> Degen-Rotshildova perunika	15
5. LITERATURA	17
6. SAŽETAK	18
7. SUMMARY.....	18

1.UVOD

Rod *Iris*-perunike poznat je još od davnina. Spominje se još u vrijeme starih Grka od kojih legenda potječe i ime. Švedski botanik Carl von Linné godine 1753. uveo je naziv *iris* koji se upotrebljava u biološkoj taksonomiji cijelog svijeta. Rod *Iris* pripada porodici *Iridaceae*, redu *Asparagales*, razredu *Liliopsida*, koljenu *Magnoliophyta* i carstvu *Plantae*.

Obuhvaća 200 do 300 vrsta ([http://en.wikipedia.org/wiki/Iris_\(plant\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Iris_(plant))) koje nalazimo na različitim staništima od hladnih i planinskih regija pa do travnatih površina.

Rasprostranjene su na sjevernom dijelu hemisfere, odnosno Euroaziji, Sjevernoj Americi, Aziji i na sjeveru Afrike (montana.plant-life.org/families/Iridaceae.htm). Naše područje je bogato je vrstama roda *Iris*, a neke od njih su i endemične. O njima će biti više riječi u daljnjem tekstu.

2. ROD *Iris* KROZ POVIJEST

Perunika (lat. *Iris* L.) dolazi od naziva starogrčke božice duge Iris koja je kao glasnica bogova dugom šaralom s visina prenosi i poruku na Zemlju. Vjerovalo se da bi tamo gdje je duga dotakla tlo ili grom udario u zemlju izrastao iris, tj. perunika, vjerojatno svaki puta druge boje. Perunika je stoljeća imala diljem svijeta bila simbol kraljevske moći i božanske zaštite, a tri dijela njezinog cvijeta predstavljala su vjeru, mudrost i hrabrost.

Egipatska i indijska kultura koristile su ljepotu perunike da bi prikazale život i ponovno rođenje. U starom Egiptu perunika je predstavljala kraljevski i božanski simbol uzvišenosti i moći pa je tako postala prauzor žezla. Jedan od najpotnatijih faraona, Tutmozis III, zidove svoje palače dao je oslikati perunikama. Na Istoku u Japanu ona simbolizira pobjedu, a u doba Karla Velikog koristi se kao francuski kraljevski simbol.

Hrvatski naziv perunika dolazi od naziva staroslavenskog boga groma Peruna i njegove žene Perunike. Legenda kaže da bi perunika izrasla na onom mjestu gdje je munja gromovnika Peruna udarila u zemlju, a uvijek je bila druge boje. U Hrvatskoj postoji itav niz narodnih imena za peruniku: ljeljuja, bogiša, sablja, sabljarka, aleluja, lelija, koludrica, kavran, mašinac, višnja, cvit nebeski, nožan, itd.

Naziv *iris* koji se danas upotrebljava kao opći naziv u sistematici i u cijelom svijetu dao je 1753. godine švedski botanik Carl von Linné. Zbog svoje iznimne ljepote, raznolikosti boja i oblika njenih cvjetova danas je još zovu i „orhideja sjevera“!

Važno je znati i u polju medicini i kozmetici. Perunike se i danas koriste kao lijek i kao kozmetičko sredstvo (npr. sapuni, toaletne vode, kupke i sl.). Perunika također ima i simboličko značenje, te prilikom darivanja znači prijateljstvo, nadu, mudrost, vjeru, ili hrabrost! Perunike se uzgajaju uglavnom zbog prekrasnih boja i oblika svojih cvjetova. Samo neke od njih su trajno zelene, dok je većina listopadna, a listovi zimi potpuno odumiru ili na biljci ostaje samo lepeza kratkih listova. Neki imaju period mirovanja ljeti. Većina perunika cvate od proljeća do ljeta (<http://hr.wikipedia.org/wiki/Perunika>).

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti je 2000. godine proglasila hrvatsku peruniku nacionalnim cvijetom Hrvatske, što potvrđuje vrijednost i zanimljivost ove vrste. Ta ljepota hrvatske perunike ovjekovječena je i na poštanskoj marki HPT-a (slika 1.)

Slika 1. *Iris croatica* na poštanskoj marki

http://hr.wikipedia.org/wiki/Iris_croatica

3. BIOLOGIJA RODA *Iris*

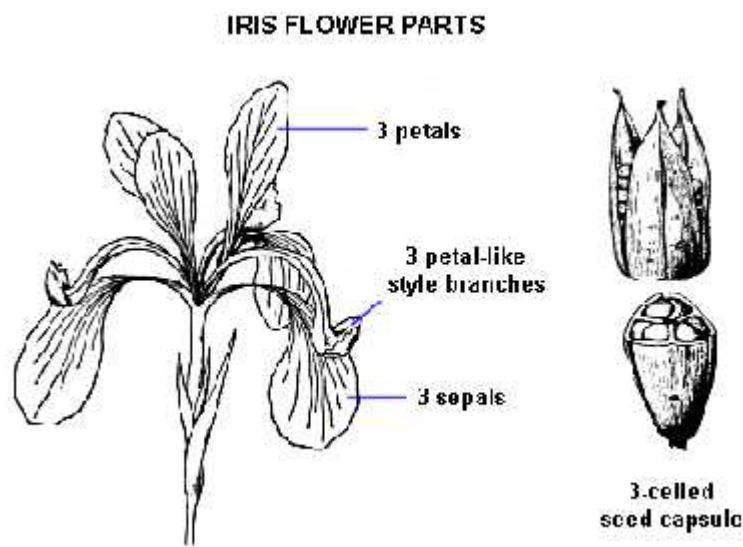
Rod *Iris* sadrži 200 do 300 vrsta uspravnih trajnica s podzemnim rizomom, lukovicom ili ponekad mesnato zadebljalim korijenom koje nalazimo na raznim staništima širom sjeverne hemisfere. Perunike (*Iris*) su jednosupnice koje pripadaju porodici Iridaceae, zajedno s rodovima gladiola (*Gladiolus*), šafrana (*Crocus*), dugova a (*Romulea*) i gomoljastih perunika (*Hermodactylus*). Rod *Iris* je sa svojih više od dvjestotinjak vrsta vrlo bogat i nižim sistematskim kategorijama podvrstama i varijetetima.

To su jednosupnice, višegodišnje zeljaste biljke sa podzemnom stabljikom - rizomom, lukovicom ili ponekad mesnato zadebljalim korijenom koje nalazimo na raznim staništima širom sjeverne hemisfere. Nadzemna stabljika je kod patuljastih oblika oko 10cm, a kod visokih perunika i preko metra. Listovi su bez peteljki, sabljastog oblika i s izraženom paralelnom nervaturom. Svaki list ima dva ovojna lista (spate), koji su naj eš e suhokoži asti, i njihov izgled se esto koristi u razlikovanju vrsta perunika. Cvjetovi su krupni, aktinomorfni, dvospolni i mogu biti pojedina ni ili grupirani u cimozan cvat (pahalica). Cvjetni listovi su naj eš e plave boje, pri dnu sa žutim ili bjelkastim mrljama i prevu eni ljubijastim žilicama. Svaki cvijet ima uglavnom dva ovojna lista (spate), koji mogu biti zeleni ili opnasti i suhokožo asti, bezbojni, bijeli, do razli ito nahukani, te se njihov izgled esto koristi u determinaciji vrsta roda *Iris* slika 2.

Slika 2. Prikaz gra e biljke perunike
montana.plant-life.org/families/Iridaceae.htm

S obzirom da su perunike jednosupnice kod njih ne razlikujemo lapove i latice u cvijetu, već cvijet sa injavaju lisi i koje nazivamo perigon. Kod roda *Iris* perigon sa injava 6 listi a koji su poredani u dva ciklusa. Vanjski listi i perigona su loptasti ili duguljasti i uglavnom povijeni prema van. Na njima se često nalaze brojne višestanične dlake koje čine "bradu", koja služi kukcima kao "sletišće". Bradu ne nalazimo kod svih vrsta pa postojanje ili odsustvo brade dijeli rod *Iris* na dvije skupine: Apogon-Iris (bez "brade") i Pogon-Iris (s "bradom"). Unutarnji listovi perigona uzdignuti su prema unutrašnjosti cvijeta i krajevi su od vanjskih.

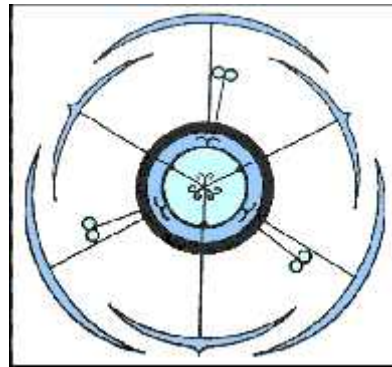

Slika 3. Prikaz građe cvijeta i poprečnog prereza kroz plod perunike
montana.plant-life.org/families/Iridaceae.htm

Svaki cvijet ima tri prašnika, pričvršćena na vrh cijevi perigona (ždrijelo). Prašnice (antere) su iste dužine ili kraće od spljoštenih i relativno kratkih držaka (filamentata), a smještene su ispod proširenih režnjeva vrata tučaka. Naime, koriliničini vrat tučaka (bojom sličan ocvjetu) cijepa se na tri široka režnja. Režnjevi tučaka su na vrhu dvokrasti, a s njihove donje strane nalazi se nježna, krpasta njuška tučaka tvoreći "žep" kao ulaz u plodnicu gdje se nalaze sjemeni zamci. Plodnica je podrasla i građena od tri plodna lista, s tri odijeljena pretinca i brojnim sjemenim zamcima. Plod je dorzicidni ili lokulicidni tobolac, što znači da se otvara ritavom dužinom ploda po leđnom šavu.

Cvjetna formula je $*[P_{(3+3)} A_3]G_{(3)}$.

Cvjetni dijagram prikazuje slika 4.

Slika 4. Cvjetni dijagram roda *Iris*
www.thewildclassroom.com/.../Iridaceae.htm

3.1 OPRAŠIVANJE

U biološkom smislu cvijet perunike građen je od tri identične i biološke samostalne cjeline (merantij - i), a svaku sačinjavaju: vanjski list perigona, prašnik, prošireni korilini nastavci sa krpastom njuškom, te pripadaju i pretinac plodnice sa sjemenim zamecima.

Stranooplodnja je kod perunike osigurana na taj način da kukac može oprašiti njušku tu koja samo pri ulasku u cvijet, tj. polenom drugog cvijeta, odnosno druga biljke. Kukac prilikom ulaska u cvijet može ležati i savinuti krpastu njušku samo prema dolje, te pri tom unese u "džep" pelud s drugog cvijeta. Kada se kukac vraća iz cvijeta, natovaren njegovim peludom pritisne odozdo njušku, pri čemu se "džep" zatvara i onemogućuje se stranooprašivanje.

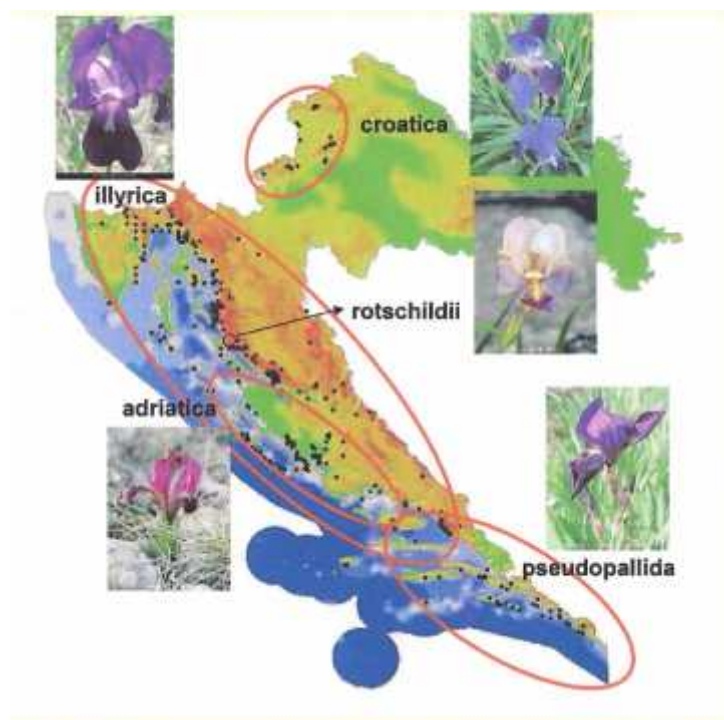
U procesu oprašivanja svaki se merantij oprašuje zasebno, različitim kukcima. Unutar "džepa" pojedine stigme polen klije u polenovu mješinicu, sve do sjemenih zametaka pripadajućeg pretinca, provode i spermalne jezgre (muške gamete) do jajnih stanica (ženske gamete). Nakon oprašivanja i oplodnje iz svake se plodnice razvija plod tobolac. Tijekom oprašivanja svaka se plodnica može oprašiti posebno različitim muškim gametama što rezultira većom genetičkom varijabilnošću u potomaka, osigurava opstanak i evoluciju roda *Iris*. Sjemenke su velike, kuglaste, kruškaste ili spljoštene, s glatkom ili izbrazanom površinom, a boja se kreće od tamnosmeđe do crvenkastosmeđe. Većina se perunika vrlo lako razmnožava vegetativno.

4. ROD *Iris* U HRVATSKOJ I NJEGOVE ENDEMI NE VRSTE

Brojne vrste perunika kod nas rastu samoniklo i to na krševitim stjenama jadranske obale, a neke od njih, koje su ujedno i endemi, (ne nalaze se na ni jednom drugom staništu u svijetu) . U Hrvatskoj flori zastupljeno je 15 svojiti, a pet od njih je endemi no (Miti i Cigi , 2009). Njihova prirodna staništa su jadranska obala i otoci, stijene, brdske i planinske livade, šume, travnjaci, obale potoka i jezera. Endemi naše flore unutar roda *Iris* jesu:

- hrvatska perunika (*Iris croatica*)
- patuljasta jadranska perunika (*Iris adriatica*)
- iliriska perunika (*Iris illyrica*)
- jadranska ili blijeda perunika (*Iris pseudopallida*)
- Rotschildova prunika (*Iris rotschildii*)

Njihova nalazišta u Republici Hrvatskoj prikazuje slika 5. Uzgajaju se uglavnom zbog prekrasnih boja i oblika svojih cvjetova. Samo neke od njih su trajno zelene, dok je ve ina listopadna, a listovi zimi potpuno odumiru ili na biljci ostaje samo lepeza kratkih listova. Neki imaju period mirovanja ljeti. Ve ina perunika cvate od prolje a do ljeta. Neke, ve inom hibridi bradate perunike, cvatu ponovo iste godine, ali im je potrebna posebna njega kako bi ponovo procvali u hladnijim klimatskim podru jima.

Slika 5. Endemi roda *Iris* u Hrvatskoj

www.botanic.hr

4.1. *Iris adriatica* Trinajsti ex Miti -jadranska perunika

Jadranska perunika je patuljasta vrsta izrazito niske stabljike, do 5 cm, s jakim podankom. Stabljika uvijek nosi samo jedan cvijet. Listovi su duži od stabljike, nježni, srpasti ili šiljasti. Ovojni listovi (spate) su zelenkasti sa širokim opnasto suhim rubovima. Cvjetovi su pojedina ni, relativno veliki, te nadvisuju listove. Oni su žute, ljubi aste ili crvenkaste boje (slika 6.). “Brada“ može biti žute ili modre boje. Cvjeta u ožujku i travnju.

Slika 6. *Iris adriatica*
Miti i Cigi , 2009.

Jadranska perunika opisana je 2002. godine (Miti 2002) kao zasebna vrsta unutar kompleksa srodnih patuljastih perunika panonsko-balkansko-apaninskog rasprostranjenja i izdvojena od vrsta s kojima se prije pogrešno poistovjeivala (panonska vrsta *Iris pumila*, talijanska vrsta *Iris pseudopumila* ili grčka vrsta *Iris attica*).

Usko je endemična vrsta, rasprostranjena samo u Srednjoj Dalmaciji (u okolici gradova Zadar, Šibenik, Drniš i Unešić, te na otocima Braču, Braču, Viru i Kornatima (slika 7.). Raste na mediteranskom i submediteranskom tipu kamenjarskih pašnjaka. Njena stanista su ugrožena zbog zaraštavanja te je uvrštena u Crvenu knjigu vaskularne flore Hrvatske (NIKOLIĆ 2008) u kategoriju NT (gotovo ugrožene biljke)

Slika 7. Nalazišta *Iris adriatica* u Hrvatskoj
Miti i Cigi , 2009.

4.2. *Iris croatica* Horvat et Horvat M.-hrvatska perunika

Hrvatska perunika je zeljasta trajnica sa snažnom podzemnom stabljikom, rizomom. Nadzemna stabljika visoka je do 70-tak cm. Listovi su snažni, dugi kao stabljika ili su čak i dulji od nje. Stabljika je razgranjena, esto ve od prizemnog dijela, a ogranci nose jedan do dva cvijeta. Ovojni listovi (spate) su napuhani, u doba cvatnje uglavnom zeleni, a u gornjem dijelu suhokoži asti i crvenoljubi asti. Cvjetovi su veliki, gotovo jednobojni modroljubi astie boje, s tim da su listovi perigona ponekad tamnije obojeni (slika 8.). U donjoj su trećini prekriveni žu katom “bradom“. Plodnica na vrlo kratkom dršku je uglavnom trobridna, ponekad okruglasto-šesterobridna. Plod je trobridni tobolac sme e boje. Biljka cvate naj eše u svibnju.

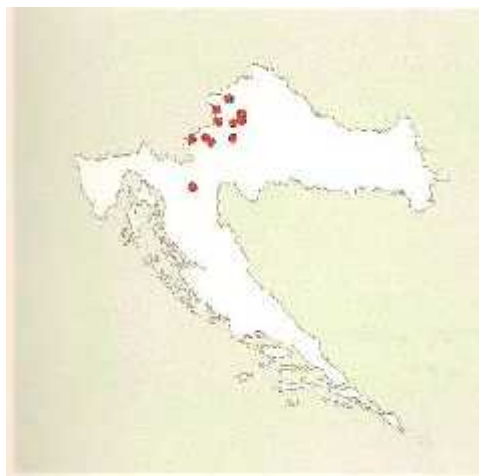
Slika 8. *Iris croatica*
Miti i Cigi , 2009.

Iris croatica pripada srodstvenoj skupini vrlo varijabilne vrste *I. aphylla* sensu lato, panonsko-pontskog areala. Vrlo esto u taksonomskim i floristi kim radovima zamjenjivana je s vrstom *I. germanica*, od koje se razlikuje po razgranjenju stabljike, obliku brakteja, po gra i i boji listova perigona, kao i po broju kromosoma.

Hrvatska perunika raste na nadmorskoj visini između 160 i 730 metara, na šumskim istinama i rubovima termofilnih šuma i šikara hrasta medunca. Nešto rjeđe dolazi na kamenitim podlogama, uglavnom s kalni kom šašikom (*Sesleria tenuifolia* subsp.

kalnikensis), s kojom se dosta podudara i po arealu. Podloga na kojoj raste je vapnena ka ili dolomitna, a tlo je bazično i vrlo humozno. Biljka je optimalno razvijena na dubljem tlu sa svjetlijim šumama, a na kamenitoj i plitkoj podlozi je niža i slabije razvijena.

Hrvatska perunika raste na zapadnom kontinentalnom području Hrvatske (Strahinšica, Casargradska gora, Medvednica, Samoborsko gorje i Gorski kotar), također na području Slovenije (slika 9.). S obzirom na rasprostranjenje u Hrvatskoj i Sloveniji smatramo je subendemom.

Slika 9. Nalazišta *Iris croatica* u Hrvatskoj
Mitić i Cigić, 2009.

Ovu vrstu opisao je i detaljno usporedio sa sličnim oblicima, uveni hrvatski botaničar dr. Ivo Horvat, uz pomoć svoje supruge Marije (HORVAT I HORVAT 1961/1962).

Prema Crvenoj knjizi (NIKOLIĆ 2008) nalazi se u kategoriji VU (osjetljive biljke). Iako je na pojedinim nalazištima brojna, ugrožena je od planinara i turista zbog svoje dekorativnosti. Kao vrlo dekorativna, često je u vrtovima i parkovima kontinentalnog područja Hrvatske gdje se lako razmnožava vegetativno rizomima. Ljepota hrvatske perunike ovjekovječena je i na poštanskoj marki HPT-a, a 2000. godine proglašena je hrvatskim nacionalnim cvijetom.

4.3. *Iris illyrica* Tomm.- ilirska perunika

Ilirska perunika je višegodišnja zeljasta biljka s razgranjenom podzemnom stabljikom (rizomom). Pripada u skupinu visokih perunika, iako je nešto sitnija od ostalih vrsta iz te skupine. Nadzemna stabljika je uspravna i pri vrhu razgranjena, vrlo varijabilne visine. Te biljke mogu biti visoke od 30 do 70 cm. Listovi su nježni, sabljastog oblika sa slabom izraženošću nervaturo i oni su niži od stabljike. U jesen otpadaju.

Spate (ovojni listovi cvjetova) su u vrijeme cvatnje suhokožiaste, prozirne, prljavo smeđe boje. Cvjetovi su krupni s kratkom stapkom i uglavnom ih ima tri do pet. Listovi perigona su violetne ili ljubičaste boje, koja može varirati od svjetlijih do tamnijih nijansi, po rubu sa svjetlo smeđim do crvenkastoljubičastim žilicama (slika 10.). "Brada" je intenzivno žute boje. Plod je sitniji i zaobljen u trobridni tobolac koji se otvara uzdužno sa tri zaklopca. Sjemenke su crvenkastosmeđe i bez bridova. Cvate od travnja do lipnja.

Slika 10. *Iris illyrica*

Miti i Cigi, 2009.

Srodstveno ova vrsta pripada seriji Pallidae, koja su osnovna karakteristika suhokožiaste spate. Iako je u florističkim i taksonomskim radovima brkana s južno Jadranskim endemom *I. pseudopallida*. Ova endemna kvarnersko-liburnijska perunika rasprostranjena je duž sjevernog Jadranskog primorja, uz talijansku i sjevernu obalu, te u

Hrvatskoj na sjevernom dijelu Jadrana (TOMMASINI 1875.) (slika 11.). Stoga je smatramo subendemom.

Slika 11. Nalazišta *Iris illyrica* u Hrvatskoj
Mitić i Cigić, 2009.

Prena crvenoj knjizi vaskularne flore (NIKOLIĆ 2008) nalazi se u kategoriji LC (najmanje zabrinjavajuće biljke).

4.4 *Iris pseudopallida* Trinajsti - "lažno" blijeda perunika

"Lažno" blijeda perunika je vrlo snažna višegodišnja biljka s debelom podzemnom stabljikom (rizomom). Nadzemna stabljika je uspravna i pri vrhu razgranjena. Visoka je 60 do 100 cm, a ponekada i viša. Listovi su veliki i dugački, sabljastog oblika i mesnati. Zimi se nikada ne osuše do kraja, već prezimljavaju. Spate (ovojni listovi cvjetova) su u vrijeme cvatnje suhokoiaste, pomalo napuhane, pri vrhu vrlo esto prozirne, prljavo blijede. Cvjetovi su krupni s kratkom stapkom i uglavnom ih ima tri do pet. Listovi perigona su svijetlo ljubiaste boje (slika 12.). Vanjski i unutarnji listovi perigona obojeni su uglavnom jednolično, po rubu sa svijetlo smećim do crvenkasto ljubiastim žilicama. "Brada" je intenzivno žute boje. Plod je krupan trobridni valjkasti tobolac, koji se otvara uzdužno s tri zaklopca. Sjemenke su crvenkastosmeđe, krupne i izrazito bridaste. Cvjeta do travnja do lipnja.

Slika 12. *Iris pseudopallida*

Miti i Cigi, 2009.

Srodstveno ova vrsta pripada seriji Pallidae, čija su osnovna karakteristika suhokožice spate. esto je u florističkim i taksonomskim radovima brkana sa srodnom i ishodišnom vrstom ove serije, kultiviranom vrstom *I. pallida* Lam. Uz spomenute vrste ovoj seriji pripadaju još dvije vrste: kvarnersko-liburnijski endem *I. illyrica* i alpski endem *I. cengialti* (rasprostranjen u Sloveniji i Italiji)

Kao i *I. pallida* i ova samonikla perunika vrlo je dekorativna i dobro se razmnožava vegetativno, te dodro uspijeva u kulturi. Obje vrste koriste se i u ljekovite svrhe. Ljekovit je njihov podanak-rizom, koji sadrži eteri na ulja, iridin, še er, škrob, sluzi, smole i tanine. Zdrobljeni rizom dodavao se ajevima protiv kašlja, zubnim prašcima i puderu.

Klasi no nalazište ove biljke je Trstenik na poluotoku Pelješcu, a opisao ju je dr. Ivo Trinajsti . Biljka uspijeva na vapneni kim kamenjarima i kamenjarskim pašnjacima priobalnog Jadranskog podru ja, do 600 metara nadmorske visine (slika 13.). Rasprostranjena je na podru ju Južne Dalmacije, Hercegovine i primorskom dijelu Crne Gore i Albanije, te je kao takva subendemi na. Populacije ove perunike relativno su brojne i nisu za sada ozbiljnije ugrožene.

Slika 13. Nalazišta *Iris pseudopallida* u Hrvatskoj
Miti i Cigi , 2009.

4.5. *Iris rotschildii* Degen-Rotshildova perunika

Rotshildova perunika jedini je prirodni samonikli križanac perunike u flori Hrvatske. Prvi je put spominje botaničar Arpad von Degen u svom velikom djelu "Flora Velebitica" 1936. godine (DEGEN 1936). Roditeljske vrste su joj ilirska perunika (*Iris illyrica*) i šarena perunika (*Iris variegata*), što se vidi po njenom izgledu u kojem su objedinjena značajka obaju roditelja. Ona također ima podzemnu stabljiku u obliku rizoma, stabljika je uspravna, visoka oko 40 cm i nosi nekoliko šarenih cvjetova. Listovi su srpasto savijeni, široki 1-3 cm, nježni kao kod ilirske perunike, ali s izraženim žilama kao kod šarene perunike. Ovojni listovi (spate) su pri dnu zeleni, a pri vrhu suhi. Vanjski listovi perigona su ljubičasti, a unutrašnji mutno žuti ili svijetlo ljubičaste boje. "Brada" je uglavnom žuta (slika 14.).

Rotshildova perunika raste na Srednjem Velebitu, na vrhovima iznad Karlobaga (slika 15.).

Slika 14. *Iris rotschildii*
Miti i Cigi, 2009.

Slika 13. Nalazišta *Iris rotschildii* u Hrvatskoj
Miti i Cigi, 2009.

5. LITERATURA

Božena Mitić i Petra Čigić : Hrvatski vrt perunika i poučna botanička staza u Donjoj Stubici, 2009.

http://hr.wikipedia.org/wiki/Iris_croatica

www.thewildclassroom.com/.../Iridaceae.htm

montana.plant-life.org/families/Iridaceae.htm

<http://hr.wikipedia.org/wiki/Perunika>

www.botanic.com

6. SAŽETAK

Republika Hrvatska bogata je endemi nim vrstama, tako da me u njima nalazimo i endemi ne vrste roda *Iris*. Njih je prema sadašnjim istraživanjima pet, s tim da su neke vrste strogo endem ne, a neke endemi ne u širem smislu. Strogo endemi ne su *Iris adriatica* Trinajsti ex Miti koja je rasprostranjena na obali i otocima srednje Dalmacije i prirodni hibrid *Iris x rotschildi* Degen koji je zabilježen na jednom lokalitetu na podru ju Velebita. Neke vrste rasprostranjene su na podru ju Hrvatske i u nekim našim susjednim zemljama. To su *Iris croatica* Horvat et Horvat M. koju nalazimo i u Sloveniji, zatim *Iris illyrica* Tomm. koja je rasprostranjena po obalama sjevernog Jadrana, od Italije do Velebita i *Iris pseudopallida* Trinajsti koja je rasprostranjena po obalama obalama južnog Jadrana pa sve do Albanije. Neke od tih vrsta vrlo su brojne i nisu ugrožene, dok su neke od njih jako ugrožene zbog devastacije staništa ili su zbog svoje dekorativnosti ugrožene od strane planinara i turista. U ovom radu izložen je kratki pregled najvažnijih endemi nih vrsta roda *Iris* u Hrvatskoj.

7. SUMMARY

The Republic of Croatia is rich endemic species, and among them we can find the endemic species of genus. According to the latest research there are five species of which some are strictly endemic, and some are endemic in wider sense. Strictly endemic is *Iris adriatica* Trinajsti ex Miti which is spread throughout the coast and islands of middle Dalmatia, and natural hybrid *Iris x rotschildi* Degen which is registered on one locality on Velebit. Some species inhabit the whole territory of Croatia and some of the neighboring countries. In Slovenia we can find *Iris croatica* Horvat et Horvat M., on the north coast of the Adriatic sea from Italy to Velebit *Iris illyrica* Tomm, and *Iris pseudopallida* Trinajsti on the south coast of the Adriatic sea all the way to Albania. Some of this species are numerous and are not endangered, while some are very endangered due to habitat devastation. Alpinists and tourists also endanger them by picking. This paper exposes the short overview of the most important endemic species of *Iris* genus in Croatia.